

RUFEA

Antiga i extensa partida forana del terme de la ciutat de Lleida (Z. Rocafor, GGC, 130). Segons les llistes municipals que em comunicà En Lladonosa, en una de 1690 es distingia entre «la partida Jusana de Rufeia», també dita *Sot de Rufeia*, i la «Plana Subirana de Rufeia», que eren emprius de la ciutat, pel camí de *Coma-juncosa*.

MENCIONS ANT. 1172: *Rophea* (Kehr, *Papsturk.*, p. 450); 1179: «-- del celler de *Rofeya* (err. *Roseya*) --- cum vaxellis et doliis que ibi sunt --- ad *Gardenum* --- ad *Rufeia* ---» (MiretS., *Templ.*, p. 54); 1179: «--- ad *Gardenum* prope Ilerdam --- cellarium de *Roffea*» (MiretS., o. c., p. 324); 1199: *Rufeis* (Font Rius, C. d. p., § 210). I a les pp. 810, 811 parla de «*Martinus* batle de *Rufeia*»; 1257: «in pago Ilerdensi --- apud *Rupbeam*»; 1359: «*Rufia* de la parròquia de Sent Llorenç de la ciutat de Leyda» (CoDoACA XII).

Aquest celler de *Rofea* de 1179 es veu que era el del vell molí, en el qual es guardaven les gerres i botam (*doliis, vaxellis* 1179), necessaris per a la mltà del gra. El context de 1690 denota també llocs d'aigua, la que alimentava el molí: *sot* 'arbreda de riberal', i *Coma-juncosa*, poblada de joncs. Font i Rius, o. c., dóna cites de les Hortes de *Rufeia*, en escriptures de 1170 i 1184 (p. 810, n. 1) i en docs. de 1199, 1208, 1228 i 1362 (p. 811).

ETIM. àr. *ruhāyya*, del dim. normal de l'àr. comú *rihā* 'molí', del qual hem constatat ja tants descendents toponímics en arts. anteriors (*Rifā, Ria, Rata* i *Ratavilla*). No sols és el dim. que cal esperar segons les normes gramaticals, sinó que està documentat en el sirí *ex-Zeġġāg* a. 923, i en l'egipci *Fayyumi*, a. 1333, amb contextos citats per Lane (1057b), dels quals sembla deduir-se tendència a usar-lo com mer sinònim del primitiu *rihā*.

No pensem, doncs, en el mossàrab *ar-Rūfa*, sobrenom d'una granadina (DEC VII, 514b10), ni en res relacionat amb el nostre adj. *rúfol*, per més que trobem una «Font de *Rúfol*» en el te. de La Fatarella (XIII, 74), car essent font cal sospitar també que hi hagués molí, i deu venir de *rūbī*, que segons Lane era plural de *rihā*, doncs, font dels molins, canviat en *rúfe* català, assimilat *rufo*, i amb la coneguda *l* paragògica.

Borrafea, pda. de Tivissa, ja documentada en el *Capbreu* d'Entença de c. 1300 (fº 11v); sens dubte de *Bo-rrofea* < *Abu-Rofea* 'pare del molinet', 'el lloc del molinet, o dels molins'.

Rufassi, V. Russafa i *Re-* (misc. àr.)

RUGAT

Poble valencià de la Vall d'Albaida, al peu del Becicadell, a mig camí d'Albaida a Gandia.

PRON. POP.: *rúat*, oït a *Rugat* mateix, i a Castelló

(dit «de les Gerres»), 1962 (xxxii, 155.15, 156.7).

MENCIONS ANT. En la *Cròn.* de Jaume I, quan els moros de Biar prometen donar-se a mercè, ell hi va: «car anch sarray no-ns trencà fe --- per raó de castells que'ns hagués promès, de Alaçrach enfora, en lo feyt de *Rogat*»¹ (§ 356, Ag. 356.4f); deu referir-se al fet que conta § 375 (393.12): «Alaçrach --- Nós vinén a un castell de moros que ell tenia, per nom *Rogat*, en trasnuytada, cuydà-ns trahir, --- que donà-ns celada --- e si no fos Nostre Senyor nos ajudà d'ell, haguera Nós mort». També en el *Rept.* es crit una vegada *Rugat* (Bof., 454.2f.), però *Rogat* moltes vegades (343.3, 8.13); de nou: «in termino de *Rogat* et de Carbonera» (343.20); i amb repetida enumeració de les seves alqueries, p. ex. «in Haulen et Laure *alcheriis de Rogat*» (343.15).

1257, comptes d'un tribut: «*Rogat*, 400 bisancis: remisit totum» (*El Arch.* I, 256). En dos docs. de 1528 que tradueix Mtz.Fdo.: donació a R. i J. Martí, de cases i terres en terme de *Rugat* (*Doc. Val. ACA*, n.º 150, i citat junt amb Bèlgida, n.º 179); 1275, en dos docs. de Jaume I: «la *Carbonera, Rogat, Bèlgida* i Montes, llocs del terme del castell de *Penna Cadell*» (cit. de Jul. Ribera), ja p. p. *Mz.Pi. Cid*, 792n., i de nou en *El Arch.*, maig 1888, 249-25; 1393: *Rugat* (*A.C.A.*, reg. 2009, fº 11); 1403: id. (ibid., reg. 2316).

Ja n'hi ha notícies en escrits en àrab, anteriors a la Conquesta: «a *Rugat* del valle de Albaida vino a establirse Lebib el Fihrí, con sus descendientes hasta fines del S. XI» (Ribera, *Dis. y Op.* II, 212). El valencià Abenalabbar li dóna el caràcter d'una o unes alqueries: «*Qaryat Rugāt*». Cita de Vallvé en *Al And.* 1972, 149, n. 2. Anant en nota no ho haurà pogut posar en caràcters àrabs sinó en una transcripció, que ho deixa un poc ambigu; no crec que vulgui dir *qarya*^t (amb *ta* marbuta), sinó *qaryāt ruġāt*, cosa que ens podria deixar un poc en dubte, perquè el plural clàssic de *qarya* 'alqueria' era *qūrā*, però hem d'entendre que és un plural vulgar, com el que hem vist tan repetit en el *Rept.* (de nou «*Rahal Albenda* et *Laura alcheriis de Rogat*»).

Això ens ajuda a provar l'ETIM. És clar que *Rugat* és una herència del mossàrab, però no àrabic. Des del punt de vista àrabic és forçosa aquesta exclusió, car ni tan sols existeixen arrels àrabs *rġt, rqt, rqt*, ni quasi *rqt* (rara, i no hisp.: Dozy I, 548). Es tractarà d'un plural vulgar *ruġāt* del llatí *rūga* 'arruga, solc', que en romànic ha pres sentits topogràfics, com 'carrer', 'rengle', 'cornisa de penya' etc.: recordem el fr. *rue*, cat. ant. i toponímic *rua* etc., i el seu ús en la nostra toponímia, en noms com *Coma-ruga, Pera-rua* etc.²

Com sigui que *Rugat*, en temps dels moros, consistia bàsicament en una renglera d'alqueries: com ho hem vist pel *Rept.* i Abenalabbar sembla tenir-ne encara consciència; en el seu nom quedaria estereotipat el plural morisc *Ruġāt* '(les) alqueries en renglera'. Anant la *u* entre *r* i *ġ* («lletres solars» en àrab) els moros hi pronunciaven la *u* com *o* (d'ací la grafia *Rogat* que hem vist en la documentació del primer temps,